

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№4(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 210 sahifa,
13-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Alohida ehtiyojga muhtoj bolalarga matematika darslarida integratsion yondashuvni amalga oshirish	10
Mamadjanova Ma'muraxon Kadirjanovna	
O'quvchilarda raqamli madaniyatni shakllantirishning nazariy asoslari.....	13
Boltayeva Go'zal Komilovna	
Inkluziv ta'lim sharoitida o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini aniqlash metodologiyasi	21
D. Sh. Jo'rayeva, J. A. Jovliyev	
Bolalarda leksik-grammatik nutq kamchiliklarini bartaraf etishda kontekstli texnologiyalardan foydalanish	25
Abdullayeva Yoqutjon Qalandar qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi	30
Abduvaliyeva Sabina Kurbonali qizi	
O'g'il bolalarni oilaviy munosabatlarga tayyorlashning pedagogik-psixologik asoslari.....	35
Aripov Shokirjon Olimovich, Raxmatillayeva Sug'diyona Muhammadjon qizi	
Pedagogik intuitsiyani rivojlantirishga yo'naltirilgan zamonaviy metodikalar	39
Axmedov Jaloliddin Oribovich	
The Impact of AI-Generated English Learning Materials Based on Uzbek Rural Life on the Learning Motivation of Rural Students.....	42
Baxramova Malika Muzaffarovna	
Raqamli kutubxonalarda sun'iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanish texnologiyalari va imkoniyatlari	47
Choriyeva Zarina Anvarbek qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida orfografik savodxonlikni shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari ...	50
D. Teshaboyev, M. Sotvoldiyeva	
Oliy ta'limda tblt metodik modeli asosida baholash tizimini takomillashtirish	53
Djurayeva Nargiza Kudratillayevna	
Yangi O'zbekiston ta'lim tizimida pedagogik etikaning rivojida xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	59
Dushayeva Nazokat Sharofiddinovna	
Uilyam Shekspir tragediyalarining o'zbek adabiyotidagi o'rni.....	62
Ergasheva Mehriyona	
Qizlarning oilaviy kompetensiyasi uchun ijodiy pedagogika: Koreya dizayn ta'limi modelini O'zbekiston kontekstiga moslash.....	65
G'ayratova Mohidil Zafar qizi	
Jismoniy tarbiya darslarida va darsdan tashqari mashg'ulotlarda umumrivojlantiruvchi mashqlardan foydalanish metodikasi	69
Maksetova Nurjamal Kuatovna	
Integrativ ta'lim muhitida bo'lajak surdopedagoglarning metodik kompetensiyalarini shakllantirish	72
Malikova Xurshida Ikramovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarda ko'p uchraydigan tovush talaffuzi kamchiliklari va ularni bartaraf etishda lopedik usullar.....	75
Moxirabonu G'aniyeva Adxam qizi	
Talabalarga an'anaviy xonandalik ijrochiligini o'rgatishning pedagogik yondashuvlari.....	78
Muxammadova Ozoda Muzrabovna	
Hayotiy sifat tushunchasini psixologik mazmuni.....	82
N. G. Pulatova	
Inklyuziv ta'lim sharoitida alohida ehtiyojlarga ega o'quvchilarni qo'llab-quvvatlashning kompleks yondashuvlari	85
Nazarova Dildora Asatovna, Abdurashidova Feruza Qaxramonovna	
Inklyuziv ta'lim tizimida o'qituvchining ko'p qirrali pedagogik faoliyati va uning nazariy asoslari	89
Nazarova Dildora Asatovna, Axmedova Aziza Temurovna	

Xo'ja ahmad Yassaviy e'tiqod tarbiyasi haqida.....	93
<i>Norova Sevara Uyg'un qizi</i>	
Matritsa va uning determinanti mavzusini o'qitish orqali bo'lajak iqtisodchilarning analitik tafakkurini rivojlantirish texnologiyalari.....	97
<i>Nuriddinov Jalolxon Tursunboy o'g'li, Otaboyev Muxsinjon Muqimjonovich</i>	
Odam anatomiyasi darslarida interfaol va multimedia vositalaridan foydalanish yo'llari.....	104
<i>Nurmatov Norqobil Jo'rayevich, Qo'chqorova Moxira Dilmurod qizi, Boxodirova Nilufar Ikrom qizi</i>	
AQSh ta'lim tizimining o'ziga xos jihatlari va bugungi kundagi rivojlanishi.....	110
<i>Orishev Jamshid Bahodirovich</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida nutqiy kompetensiyalarini shakllantirishda xorijiy ta'limi tajribalari.....	116
<i>Pardayeva Gulbahor Jalg'ashovna</i>	
Kreativ ta'lim texnologiyalarining pedagogik mohiyati.....	119
<i>Sariboyev Nurali Abdunazarovich</i>	
Shaxsga yo'naltirilgan ta'limning zamonaviy pedagogik tizimdagi o'rni.....	122
<i>Siddiqov Azamat Muhammadjon o'g'li</i>	
Konstruktiv yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida 4K ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi.....	126
<i>Sobirova Sarvinoz Quvondiqovna</i>	
Criteria of Scientific Activity Implementation of Physical Culture Education Students.....	133
<i>Sapayev Ruzmat Radjapovich</i>	
O'smir yoshdagi o'quvchilarning ma'naviy ehtiyojlarini shakllantirishning nazariy asoslari.....	136
<i>Tilovova Qizlarxon Ishpulat qizi</i>	
PIRLS tadqiqotida so'rovnomalarning qamrov doirasida maktab muhiti.....	141
<i>To'qliyeva Matluba Boqiyevna</i>	
Onlayn til o'rganish platformalarining esl o'quvchilarining og'zaki nutq ishonchi (speaking confidence) ga ta'siri.....	146
<i>Tojiboyeva Shohistaxon, Omonova Nargiza</i>	
Katta maktabgacha yoshdagi bolalarda dialogik nutqni rivojlantirishda kommunikativ o'yinlarning ahamiyati.....	151
<i>Toshpo'latova Sevinch O'ral qizi</i>	
Maktab o'quvchilarining jismoniy sifatlarini tarbiyalashning samarali uslublari.....	155
<i>Turdiyev Azam Xasanovich</i>	
O'quvchilarda tayanch kompetensiyalarni rivojlantirishda xalqaro baholash tizimini tatbiq etish imkoniyatlari.....	158
<i>Turobov Mamarajab Sodiq o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'limda ijodiy va mantiqiy fikrlashni rivojlantirish.....	163
<i>Umirzoqova Surayyo Xudoyberdiyevna</i>	
Talabalarda perspektiv tasvir bajarishga oid ko'nikmani shakllantirishda CAD dasturlaridan amaliy foydalanish imkoniyatlari.....	165
<i>Valiyev A'zamjon Nematovich, Toxirov Sardorbek Muzaffar o'g'li</i>	
Duduqlanishni bartaraf etishda qo'llaniladigan usullar va vositalar.....	173
<i>Xasanova Barnoxon Abdusattor qizi</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirish usullari.....	176
<i>Xudoyberdiyeva Dildora Nazarjon qizi, Mambetova Lobar Mirzavali qizi</i>	
Duduqlanishga ega bolalar nutqini rivojlantirishda kompleks korreksion ishlar tizimi.....	179
<i>Xusanova Nozimaxon Zuxriddin qizi</i>	
Sirdaryo viloyatida tabiat va mehnat jarayonlarining tasviriy san'at orqali estetik va ekologik ifodasi.....	182
<i>Yorlaqova Malika Ahmad qizi</i>	
The Relevance of Artificial Intelligence in Teaching the English Language.....	186
<i>Yusupova Gulnoza Mirzoyevna</i>	
Umumta'lim maktabida boshlang'ich sinf o'quvchilarida kuzatiladigan nutq xususiyatlari.....	189
<i>Zairova Nigora</i>	

Teatr texnologiyalarini maktabgacha ta'limga integratsiya qilishning pedagogik shartlari	193
<i>Abdullayeva Aziza Abdurazzoq qizi, Salimova Dilmira Farxodovna</i>	
Педагогические технологии совершенствования физических качеств как основы здорового образа жизни	197
<i>Журабаев Абдукарим Маматкулович</i>	
Формирование духовно-нравственной компетентности будущих учителей как педагогическая проблема	200
<i>Зокиржонova Ф. Р., Рихситиллаева Д. Р., Меликузиева Ш. А.</i>	
Межкультурный диалог как инструмент воспитания гармоничной личности в школе	203
<i>Махмудхожаев Ориф Бахтиёрович</i>	
Talaba yoshlarining ma'naviy madaniyatini rivojlantirishda zamonaviy yondashuvlar	205
<i>Хоҗаметов Аҗинияз Андриянович</i>	
Методика формирования познавательных интересов у младших школьников в процессе выполнения творческих заданий на уроках русского языка	207
<i>Юлдашева Тахмина Бону Гайратовна</i>	

INKLYUZIV TA'LIM TIZIMIDA O'QITUVCHINING KO'P QIRRALI PEDAGOGIK FAOLIYATI VA UNING NAZARIY ASOSLARI

Nazarova Dildora Asatovna

Oriental universiteti "Uzluksiz ta'lim pedagogikasi" kafedrası professori,
pedagogika fanlari nomzodi

Axmedova Aziza Temurovna

Oriental universiteti Magistri pedagogika fakulteti 101-guruh talabasi

Annotatsiya: Maqolada inklyuziv ta'lim jarayonida o'qituvchining ko'p pozitsiyali faoliyati hamda uning pedagogik samaradorlikka ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda o'qituvchining bilim beruvchi, mentor, fasilitator, moderator, kouch va psixolog kabi rollari mazmunan yoritilib, ularning inklyuziv ta'lim muhitidagi o'rni asoslab beriladi. Shuningdek, o'qituvchining multifunksional faoliyatini samarali tashkil etish uchun zarur bo'lgan kasbiy kompetensiyalar, kommunikativ va psixologik ko'nikmalar tahlil qilinadi. Maqolada inklyuziv ta'limda o'qituvchi faoliyatining jamoaviylik, hamkorlik va individuallashtirish tamoyillariga asoslanganligi ko'rsatib o'tiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, o'qituvchining turli pozitsiyalarda faoliyat yuritishi o'quvchilarning ta'lim jarayoniga jalb etilish darajasini oshiradi hamda ta'lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, o'qituvchi roli, ko'p qirrali (pozitsiyali) faoliyat, pedagogik samaradorlik, mentor, fasilitator, kouch, psixologik qo'llab-quvvatlash.

Abstract: This article explores the multi-positional role of teachers in inclusive education and its impact on pedagogical effectiveness. The study highlights various roles of the teacher, including instructor, mentor, facilitator, moderator, coach, and psychological supporter, and examines their significance in an inclusive learning environment. It also analyzes the professional competencies, communication skills, and psychological abilities required to effectively perform these roles. The article emphasizes the importance of collaboration, teamwork, and individualized approaches in organizing inclusive education. The findings indicate that a teacher's multi-positional activity enhances student engagement and contributes to improving the overall quality of education.

Key words: inclusive education, teacher roles, multi-positional activity, pedagogical effectiveness, mentoring, facilitation, coaching, psychological support.

Аннотация: В статье рассматривается многопозиционная деятельность учителя в условиях инклюзивного образования и её влияние на педагогическую эффективность. Особое внимание уделяется различным ролям учителя – как преподавателя, ментора, фасилитатора, модератора, коуча и психолога – и их значению в инклюзивной образовательной среде. Анализируются профессиональные компетенции, коммуникативные и психологические навыки, необходимые для успешной реализации этих ролей. Подчёркивается важность командного взаимодействия, сотрудничества и индивидуального подхода в организации образовательного процесса. Результаты исследования показывают, что многопозиционная деятельность учителя способствует повышению вовлечённости учащихся и улучшению качества образования.

Ключевые слова: инклюзивное образование, роль учителя, многопозиционная деятельность, педагогическая эффективность, менторство, фасилитация, коучинг, психологическая поддержка.

KIRISH

Zamonaviy jamiyatda ta'lim tizimi faqat bilim berish jarayoni emas, balki insonni ijtimoiy hayotga to'liq tayyorlash, shaxsiy imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish va faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishga xizmat qiluvchi muhim ijtimoiy institut sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu jarayonda inklyuziv ta'limning o'rni beqiyosdir. Inklyuziv ta'lim har bir bolaga - uning jismoniy, psixologik, ijtimoiy yoki kognitiv xususiyatlaridan qat'iy nazar, teng imkoniyatli ta'lim muhitini yaratishga qaratilgan tizim bo'lib, zamonaviy pedagogik siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan ^[1,2].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbekiston Respublikasida inklyuziv ta'limni rivojlantirish davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan bo'lib, "2021-2025-yillarda inklyuziv ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi", "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4860-son qarori hamda "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunning yangi tahririda bu masalaga alohida e'tibor qaratilgan. Ushbu hujjatlarda o'qituvchining inklyuziv ta'lim muhitidagi faoliyatini qayta ko'rib chiqish, uning kasbiy kompetensiyalarini yangicha mazmunda shakllantirish zarurligi ta'kidlangan ^[3].

Inklyuziv ta'lim tizimida o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki multifunksional shaxs sifatida namoyon bo'ladi. U bir vaqtning o'zida pedagog, psixolog, maslahatchi, koordinator, reabilitator va ijtimoiy sherik rollarini bajaradi ^[4]. Bu pozitsiyalar o'rtasidagi muvozanatni saqlash, har bir o'quvchining ehtiyojini to'g'ri anglash va unga mos pedagogik strategiyani tanlash o'qituvchidan yuqori kasbiy mahorat, sabr-toqat va emotsional barqarorlikni talab etadi. Shuningdek, o'qituvchi faoliyati faqat o'quv jarayoni bilan cheklanib qolmay, balki ota-onalar, psixologlar, defektologlar va boshqa mutaxassislar bilan hamkorlikda amalga oshiriladigan jamoaviy pedagogik jarayonga aylanmoqda ^[6,7].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Bugungi kunda inklyuziv ta'lim tizimida o'qituvchi faqat bilim yetkazuvchi emas, balki mentor, fasilitator, moderator, kouch va psixolog kabi bir nechta pozitsiyalarda faoliyat olib boruvchi ko'p funksiyali mutaxassis sifatida namoyon bo'ladi. Bunday sharoitda pedagogdan keng qamrovli kompetensiyalar, ya'ni psixologik sezgirlik, ijtimoiy muloqot ko'nikmalari va ijodiy yondashuv talab etiladi. Shu bois, inklyuziv ta'lim jarayonida o'qituvchining ko'p qirrali rollari, ularning mazmuni va samarali bajarilish usullarini aniqlashtirish muhim ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi ^[8,9].

O'z navbatida, o'qituvchining turli pozitsiyalaridagi faoliyatini tahlil qilish orqali inklyuziv muhitda samarali o'qitish modellarini ishlab chiqish, kasbiy yondoshuvlarni takomillashtirish va ta'lim sifatini oshirish imkoniyati yaratiladi.

Inklyuziv ta'lim jarayonida o'qituvchining ko'p qirrali rollari va ularni rivojlantirish yo'llarini ko'rib chiqamiz ^[10]:

Inklyuziv ta'lim jarayonida o'qituvchi faqat bilim beruvchi subyekti sifatida emas, balki ko'p qirrali pedagogik tizimning markaziy zvenosi sifatida namoyon bo'ladi. Zamonaviy ta'lim paradigmasiga ko'ra, o'qituvchining faoliyati o'quvchilarning individual xususiyatlari, ta'limiy ehtiyojlari va ijtimoiy moslashuv darajasiga bog'liq holda transformatsiyaga uchraydi. Shu nuqtai nazardan, inklyuziv ta'lim sharoitida o'qituvchining ko'p funksiyali roli uning kasbiy kompetensiyalarini integratsiyalashgan holda namoyon etishni talab etadi ^[11].

Avvalo, o'qituvchi bilim yetkazuvchi sifatida didaktik jarayonning asosiy tashkilotchisi hisoblanadi. U ta'lim mazmunini o'quvchilarning kognitiv va sensor xususiyatlariga mos ravishda qayta ishlaydi, o'quv materiallarini ko'p kanalli (multimodal) formatlarda - vizual, audial va taktil shakllarda taqdim etadi. Bu yondashuv Universal Design for Learning (UDL – ta'limning universal dizayni) tamoyillariga mos kelib, barcha o'quvchilar uchun teng imkoniyatli ta'lim muhitini yaratishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, o'qituvchi baholash jarayonida differensial va formativ baholash usullarini qo'llab, har bir o'quvchining individual rivojlanish traektoriyasini hisobga oladi. Bu esa ta'lim natijalarining adolatli va xolis baholanishini ta'minlaydi ^[12].

Inklyuziv ta'lim muhitida o'qituvchining mentorlik roli alohida ahamiyat kasb etadi. Mentor sifatida pedagog o'quvchining shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi, uning ichki motivatsiyasini shakllantiradi va o'quv jarayonidagi qiyinchiliklarni bartaraf etishga yordam beradi. Bu jarayonda o'qituvchi ota-onalar va mutaxassislar bilan hamkorlikda ish olib borib, o'quvchining rivojlanish dinamikasini kompleks tahlil qiladi. Ilmiy adabiyotlarda ta'kidlanishicha, mentorlik faoliyati o'quvchining o'z-o'zini anglash, o'z-o'zini baholash va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi.

Kouchlik roli esa o'qituvchining yangi pedagogik pozitsiyasi sifatida namoyon bo'lib, u o'quvchining potensial imkoniyatlarini ochib berishga qaratilgan. Kouch sifatida o'qituvchi tayyor bilimni bermasdan, balki savollar, refleksiya va mustaqil izlanish orqali o'quvchini faol o'rganishga yo'naltiradi. Bu yondashuv konstruktivistik ta'lim nazariyasiga asoslanib, o'quvchining mustaqil fikrlash, tahlil qilish va qaror qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Ayniqsa, alohida ta'lim ehtiyojlariga ega o'quvchilar uchun bunday yondashuv ularning o'z kuchiga bo'lgan ishonchini oshirishda samarali hisoblanadi.

O'qituvchining fasilitatorlik roli inklyuziv ta'limda ijtimoiy-pedagogik muhitni shakllantirish bilan bog'liq. O'qituvchi fasilitator sifatida o'quvchilar o'rtasida hamkorlik va o'zaro hurmatga asoslangan munosabatlarni rivojlantiradi. U guruhli faoliyatni tashkil etib, har bir o'quvchining jarayonda faol ishtirok etishini ta'minlaydi. Bu esa ijtimoiy ko'nikmalar, jamoada ishlash qobiliyati va kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Ilmiy tadqiqotlar ko'rsatadiki, fasilitatsiyaga asoslangan ta'lim muhitida o'quvchilarning ta'limga jalb etilishi va qiziqishi sezilarli darajada oshadi.

Moderatorlik roli esa ta'lim jarayonini boshqarish va tartibga solish bilan bog'liq. O'qituvchi moderator sifatida sinfdagi muloqotni muvofiqlashtiradi, konstruktiv muhokamalarni tashkil etadi va o'quvchilar o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlarni tartibga soladi. Bu jarayonda o'qituvchi mediatorlik funksiyasini ham bajarib, mojaroli holatlarni hal qilishda muhim rol o'ynaydi. Moderatsiya jarayonida interfaol metodlardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Inklyuziv ta'limda o'qituvchining psixologik qo'llab-quvvatlovchi roli ham muhim ahamiyatga ega. U o'quvchilarning emotsional holatini kuzatib boradi, ularning stress va xavotirlarini kamaytirishga yordam beradi hamda ijobiy psixologik muhit yaratadi. Ayniqsa, alohida ta'lim ehtiyojlariga ega o'quvchilar uchun psixologik qo'llab-quvvatlash ta'lim jarayoniga moslashuvning asosiy sharti hisoblanadi. Bu esa o'qituvchidan yuqori darajadagi emotsional intellekt, empatiya va psixologo-pedagogik kompetensiyalarni talab etadi.

Shu tariqa, inklyuziv ta'lim sharoitida o'qituvchining ko'p funksiyali faoliyati uning kasbiy faoliyatini kompleks va integratsiyalashgan tizim sifatida namoyon etadi. Turli pedagogik rollarni uyg'unlashtirish orqali o'qituvchi nafaqat ta'lim jarayonini samarali tashkil etadi, balki har bir o'quvchining shaxsiy imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishga, ijtimoiy moslashuvini ta'minlashga va ta'lim sifati oshirishga xizmat qiladi.

O'rganilgan adabiyotlar tahlili hamda kuzatishlar natijasida inklyuziv ta'lim tizimini takomillashtirishga qaratilgan qator ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqildi:

O'qituvchilarni inklyuziv pedagogika yo'nalishida tayyorlash va qayta tayyorlash tizimini takomillashtirish dolzarb vazifa sifatida namoyon bo'ladi. Shu nuqtai nazardan, oliy ta'lim muassasalarida inklyuziv ta'limga oid fanlarni amaliy yo'naltirilgan mazmunda o'qitish, shuningdek, "Inklyuziv pedagogika" bo'yicha malaka oshirish dasturlarini uzluksiz ravishda tashkil etish va ularni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan boyitish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu bilan birga, o'qituvchining ko'p qirrali kasbiy faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi ilmiy-metodik ta'minotni rivojlantirish zarurati ortib bormoqda. Pedagoglar uchun mentorlik, kouchlik, fasilitatorlik va moderatorlik faoliyatlarini samarali amalga oshirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar, diagnostik vositalar, baholash mezonlari hamda vaziyatli topshiriqlar majmuasini ishlab chiqish inklyuziv ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Inklyuziv ta'lim muhitini shakllantirish jarayonida ko'p tarmoqli hamkorlikni kuchaytirish muhim shartlardan biri hisoblanadi. O'qituvchi, pedagog-psixolog, defektolog, logoped hamda ota-onalar o'rtasida uzviy va tizimli hamkorlikni ta'minlovchi integrativ jamoa faoliyatini yo'lga qo'yish ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Shuningdek, inklyuziv ta'lim jarayonida emotsional jihatdan xavfsiz pedagogik muhitni yaratish zaruriyati alohida ahamiyat kasb etadi. O'qituvchilarda emotsional barqarorlik, stressga chidamlilik va reflektiv kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan trening dasturlarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish pedagogik faoliyat samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Psixologik yordam va maslahat xizmatlarini rivojlantirish ham inklyuziv ta'limning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Umumta'lim muassasalari negizida pedagog-psixologlar faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi resurs markazlarini tashkil etish, ular orqali o'qituvchilar va ota-onalarga muntazam metodik hamda maslahat xizmatlarini ko'rsatish tizimini yo'lga qo'yish maqsadga muvofiqdir.

Shuningdek, inklyuziv ta'limni qo'llab-quvvatlovchi innovatsion pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish zarur. Masofaviy ta'lim platformalari, multimediali didaktik vositalar, virtual modellashtirish hamda AR/VR texnologiyalaridan samarali foydalanish o'quv jarayonining moslashuvchanligini va samaradorligini oshirish imkonini beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Inklyuziv ta'lim sharoitida pedagogik faoliyat samaradorligini baholashning ilmiy asoslangan tizimini ishlab chiqish ham muhim vazifalardan biri hisoblanadi. O'qituvchining turli kasbiy faoliyat yo'nalishlarini amalga oshirish darajasini aniqlovchi mezon va indikatorlar asosida kompleks baholash tizimini joriy etish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, inklyuziv ta'limni samarali tashkil etish nafaqat ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, balki o'qituvchining kasbiy tafakkuri, uning faoliyati mazmuni va pedagogik yondashuvlarini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish bilan chambarchas bog'liqdir. Pedagogning ko'p qirrali kasbiy faoliyati har bir o'quvchining individual imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish, jamiyatda inklyuziv madaniyatni shakllantirish hamda insonparvar ta'lim muhitini qaror toptirishning muhim omili sifatida namoyon bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. 2020.
3. "Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi". O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi PF-5712-son Farmoni.
4. "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28 yanvardagi PF-60-son Farmoni.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti 2020-yil 13-oktabrdagi "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4860-son qarori.
6. Broderick, A., Mehta-Parekh, H., Reid, D. (2005). Differentiating Instruction for Disabled Students in Inclusive Classrooms. *Theory Into Practice*, 44(3), 194-202.
7. Dewsbury, B., Brame, C. (2019). Inclusive Teaching. *CBE Life Sciences Education*.
8. Florian, L., Black-Hawkins, K. (2011). Exploring Inclusive Pedagogy. *British Educational Research Journal*. 28.
9. Mo'minova L.R., Nazarova, D. A. Inklyuziv va maxsus ta'lim atamalarining izohli lug'ati. - Toshkent. "Lesson press" 2021.
10. Nazarova, D. A. Inklyuziv ta'lim asoslari. - Toshkent. "Lesson press" 2022.
11. Nazarova, D. A. (2020). "Aspects of Orientation of Students of the Professional Development Courses in the Direction Managers of Educational Institutions' to the Effective Organization of Inclusive Education." *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 8(8), 7-12.
12. Nazarova Dildora Asatovna. Issues of involving children with hearing in inclusive education.// *European Journal of Agricultural and Rural Education (EJARE)* Available Online at: <https://www.scholarzest.com> Vol. 2 No.12, December 2021,ISSN: 2660-5643/ Page 149.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.